

Colecția

Viața în Hristos

*

Serie de autor „Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru”

Scrieri IV

Colecția Viața în Hristos
Serie de autor „Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru”

Comisia de coordonare a ediției critice:

Nikolaos Gr. Zaharopoulos

Ioannis D. Karavidopoulos

Christos K. Oikonomou

Dimitrios G. Tsamis (+)

Coordonarea ediției românești:

dr. Petre Guran

Pr. dr. Dragoș Bahrim

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEOFIT ZĂVORÂTUL, sfânt

Scrieri / Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru ; trad. din lb. greacă veche:
Laura Enache ; ed. îngrij. de pr. Dragoș Bahrim. - Iași : Doxologia, 2015-2016
5 vol.

ISBN 978-606-666-419-6

**Vol. 4: Tâlcuire la Hexaimeron ; Tâlcuire la Psaltire și la Ode;
Tâlcuire la Cântarea Cântărilor** / trad. din neogreacă de Emanuel Dumitru ;
studii introd. de Teoharis E. Detorakis și Vasilios St. Pseftongas. -
2016. - Index. - ISBN 978-606-666-578-0

I. Enache, Laura (trad.)

II. Bahrim, Dragoș (ed.)

III. Dumitru, Emanuel (trad.)

IV. Detorakis, Teoharis E. (pref.)

V. Pseftongas, Vasilios St. (pref.)

2

© Sfânta Mănăstire Stavropighie a Sfântului Neofit din Cipru, 2001

© Editura DOXOLOGIA, 2016 pentru prezenta ediție

ISBN vol. IV: 978-606-666-578-0

Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru

SCRIERI IV

TÂLCUIRE LA HEXAIMERON

*

TÂLCUIRE LA PSALTIRE ȘI LA ODE

*

TÂLCUIRE LA CÂNTAREA CÂNTĂRIILOR

Traducere din limba greacă veche de Laura Enache
Studii introductive traduse din neogreacă
de Emanuel Dumitru
Ediție îngrijită de Pr. Dragoș Bahrim

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura Doxologia
2016

Cuprins

Cuvânt înainte al Comisiei de coordonare	5
Abrevieri	9

I

Tâlcuire la Hexaimeron

Introducere	13
Text	29

II

Tâlcuire la Psaltire și la Ode

Introducere	129
Text	155

II

Tâlcuire la Cântarea Cântărilor

Introducere	441
Text	469

Indici scripturistici	485
-----------------------------	-----

Cuvânt înainte al Comisiei de coordonare

La începutul celui de-al treilea mileniu este editat al patrulea volum al scrierilor Sfântului Neofit Zăvorâtul, care cuprinde în ediție critică *Tâlcuirea la Hexaimeron, Psaltire și Ode, și la Cântarea Cântărilor*. Primele două lucrări sunt editate de profesoara de Filologie Bizantină de la Facultatea de Filosofie din Rethymnos, Theoharis Detorakis, iar a treia este editată de profesorul Facultății de Teologie a Universității „Aristotel” din Tesalonic, Vasilios Pseftongas.

Este vorba de trei lucrări ale Sfântului Neofit care ne arată interesul aparte pe care îl nutrea Sfântul față de Vechiul Testament. Mergând pe urmele Părinților Bisericii, prin luminarea Sfântului Duh și cu ajutorul cunoștințelor pe care le-a dobândit prin studierea permanentă și anevoioasă a Sfintei Scripturi și a lucrărilor Sfinților Părinți, părintele cipriot a purces la alcătuirea sintezei proprii sale tâlmăciri. Interesul deosebit al Sfântului Neofit Zăvorâtul față de Hexaimeron și Psalmi este vădit și din faptul că de timpuriu, din perioada viețuirii sale în Mănăstirea „Sfântul Ioan Gură de Aur”, ajunsese să știe pe dinafară aceste texte.

Căutarea de către Sfântul Neofit a Hexaimeronului Sfântului Vasile cel Mare în diverse biblioteci de pe insulă a

rămas fără roade, însă nu s-a descurajat, înaintând spre alcătuirea propriilor sale cuvinte, iar acest fapt prezintă un deosebit interes întrucât în tălmăcirea textelor vetero-testamentare sunt reflectate în cele din urmă gândurile teologice ale Sfântului Neofit. Este arătată încă și bogăția de ordin hagiografic a acestuia și în special asocierea minunată a celor două Testamente, care în teologia sfântului are rolul făgăduinței și împlinirii planului Dumnezeuului celui în Treime pentru mântuirea lumii. Astfel, potrivit Sfântului Neofit, Vechiul Testament este tălmăcit prin intermediul Noului Testament, iar Noul Testament este înțeles prin intermediul Vechiului Testament.

Un interes deosebit prezintă alăturarea textului Cântării Cântărilor și succinta tălmăcire a acesteia. Preocuparea Sfântului față de critica textuală constituie o serioasă provocare pentru teologii bibliști și model hermeneutic, plecând mai întâi de la text și înaintând apoi spre prelucrarea hermeneutică a acestuia. Dincolo de contribuția sfântului la metodologia exegetică, o valoare deosebită au pentru exegeți observațiile sale referitoare la critica textului Sfintei Scripturi.

Dacă ținem cont de faptul că Sfântul a fost analfabet până la vârsta de optsprezece ani, cazul său reprezintă un fenomen cu adevărat unic pentru epoca sa. Este demn de admirație faptul că a reușit într-o perioadă scurtă de timp nu numai să învețe carte, ci și să prezinte o complexă activitate scriitoricească, prin texte pretențioase, precum sunt cele editate în prezentul volum și cele din volumele publicate anterior. Specialiștii consideră că manuscrisele Sfântului Neofit ajung la numărul de 4500 de file; este evident deci că ne aflăm în fața unui Părinte al Bisericii purtător de Dumnezeu, care a oferit poporului lui Dumnezeu o importantă

lucrare teologică și totodată pastorală. Pe bună dreptate Preacuviosul Părinte Arhimandrit Leontie și Consiliul duhovnicesc al Sfintei Mănăstiri „Sfântul Neofit” sunt animați, ca și înaintașii lor, de dorința ca operele sfântului ocrotitor al mănăstirii să vadă lumina tiparului spre zidirea duhovnicească a credincioșilor, propășirea științei teologice și spre a face cunoscută a contribuția Sfântului Neofit Zăvorâtul atât la cultura insulei, cât și la întărirea duhovnicească a locuitorilor acesteia, îndeosebi în aceste grele zile pe care le străbate martirica insulă Cipru în contextul problemei sale etnice.

Grija necurmată a Părintelui Stareț și acțiunile coordonatoare permanente întreprinse de reprezentantul Mănăstirii „Sfântul Neofit”, Părintele Arhimandrit Alexie, precum și ale altor părinți și colaboratori ai acestora au contribuit foarte mult la continuarea lucrării Comisiei coordonatoare a editării operei complete a Sfântului Neofit, lucrare de o deosebită valoare.

Comisia coordonatoare aduce mulțumiri editorilor lucrărilor Sfântului Neofit, profesorilor Theoharis Detorakis și Vasilios Pseftongas și celorlalți colaboratori care au ostenit pentru finalizarea prezentului volum.

Notarea citatelor hagiografice în primele două lucrări aparține profesorilor de la Facultatea de Teologie a Universității „Aristotel” din Tesalonic, Ioannis Galanis, Dimitrios Kaimakis și Miltiadis Konstantinou. Indexul a fost alcătuit de Konstantinos Siamakis, filolog și doctor în teologie.

Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu binecuvântarea Sfântului Neofit nădăjduim ca lucrarea să fie dusă la timpul potrivit la bun sfârșit odată cu ediția critică a volumelor al cincilea și al șaselea. Volumul al șaselea va cuprinde indicii, iar volumul

al șaptelea, referatele de la conferința internațională care se plănuiește a avea loc în Pafos, Cipru, și care va avea ca subiect personalitatea și opera scriitoricească a Sfântului Neofit.

Optimismul justificat pe care îl nutrim referitor la finalizarea acestei lucrări memorabile credem că va reprezenta un aport însemnat la teologia și la cultura Ciprului, precum și pentru comunitatea științifică internațională.

Nikolaos Gr. Zaharopoulos
Ioannis D. Karavidopoulos
Christos K. Oikonomou
Dimitrios G. Tsamis

Sfintele Paști, 2001

Abrevieri

*ΒΕΠΕΣ - Βιβλιοθήκη Ελλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν
Συγγραφέων, Atena*

BF – Byzantinische Forschungen

DOP – Dumbarton Oaks Papers, 1941 –

ΚΣ – Κυπριακὲς Σπουδές

*PG – Patrologiae cursus completus. Series graeca, ed. J.-P. Migne,
1-161, Paris, 1857–1866*

*VHNZ – Viața în Hristos. Seria de autor Sf. Neofit Zăvorâțul,
Iași, 2015 –*

I

Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru

Tâlcuire la Hexaimeron

Introducere

Titlul și cuprinsul lucrării

Titlul original al tălmăcirii Sfântului Neofit la *Hexaimeron* ne este dat de autorul însuși. Numind cărțile autografe în *Testamentul Tipiconal*, notează: „și altă tălmăcire la Hexaimeron în 16 cuvinte”¹. Acest titlu diferă ușor în manuscrise și în diversele ediții. În codicele Mănăstirii Iviron 62 (din secolul al XIV-lea), f. 1^v, care cuprindea textul, titlul este notat: *Cuvinte la Facerea în șase zile*². Primul editor al textului, arhimandritul Ciprian (Veneția, 1879) a dat textului titlul: *Cuvinte la Hexaimeron*, fiindcă manuscrisul de care s-a folosit pentru ediția sa va fi avut în mod probabil acest titlu. Ioannis H. Chadziioannou, care a reeditat textul lui Ciprian în anul 1914, la Alexandria, a dat lucrării numele: *Tâlcuire la Hexaimeron*. Acest titlu este reiterat în mod constant în toate studiile de până acum și în bibliografia internațională³.

¹ Sfântul Neofit Zăvorâtul, *Testamentul tipiconal* 12, 4 (ed. I. Stefanis) = *Αγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστού, Συγγράμματα*, vol. 2, Pafos, 1998, p. 41.

² Potrivit scrisorii adresate de Mănăstirea Iviron lui Ioannis Tsiknopoullos, fragmentul care cuprindea *Tâlcuirea la Hexaimeron* s-a pierdut pe parcursul procesului legării manuscrisului. Vezi I. Tsiknopoullos, „Τὸ συγγραφεῖκὸν ἔργον τοῦ ἁγίου Νεοφύτου”, *ΚΣ*, 22, 1958, p. 136. S-a păstrat doar cuprinsul cuvintelor tălmăcirii, menționat în ediția noastră. Referitor la manuscrisul de la Mănăstirea Iviron, vezi *infra*, p. 18.

³ Vezi C. Galatariotou, *The Making of a Saint. The life, times and sanctification of Neophytos the Recluse*, Cambridge, 1991, p. 273.

În forma sa definitivă această lucrare cuprinde tălmăcirea cărții Facerea în 16 cuvinte. Dorința tainică a autorului de la începutul vieții sale monahale a fost să realizeze tălmăcirea primului capitol al Facerii, și anume expunerea creării lumii în șase zile în tot atâtea cuvinte. Când a finalizat tălmăcirea primelor șase zile ale creației Sfântul a dorit să extindă tălmăcirea și la următoarele capitole ale cărții Facerii și a mai adăugat încă 10 cuvinte. În introducerea la cuvântul al nouălea autorul notează:

„Biruit fiind eu nu cu înfrângere rușinoasă, pe cât pare, să tratez despre Sfintele Taine, să sap și să nivelez cele colțuroase ale acestora, voiam să alcătuiesc numai șase cuvinte, numai la facerea lumii. Fiindcă acestea au fost scrise ușor și cu ajutorul lui Dumnezeu, mi-a venit gândul, poate a fost și harul dumnezeiescului Duh, ca să mai compun și alte zece cuvinte și să extind cartea în șaisprezece cuvinte, fiindcă nu mi s-a părut drept să trec cu vederea ziua a șaptea și cele despre cel întâi zidit și despre Rai și cele întâmplătoare acolo și fiindcă s-au adunat repede cele mai bune părți ale acestei sfinte cărți...”.

Astfel și-a încheiat tălmăcirea în 16 cuvinte, cuprinzând întreaga carte a Facerii. Corespondența dintre cuvinte și capitolele și locurile textului biblic tălmăcite este redată în lista de mai jos:

Titlu și cuprins

Cuvântul I	Facerea 1, 1-5
Cuvântul al II-lea:	Facerea 1, 6-8
Cuvântul al III-lea:	Facerea 1, 9-13
Cuvântul al IV-lea:	Facerea 1,14-19

Cuvântul al V-lea:	Facerea 1, 20-23
Cuvântul al VI-lea:	Facerea 1, 24-31
Cuvântul al VII-lea:	Facerea 2, 1-22
Cuvântul al VIII-lea:	Facerea 2, 23 - 3, 24
Cuvântul al IX-lea:	Facerea 4, 1 - 5, 31
Cuvântul al X-lea:	Facerea 5, 32 - 7, 24
Cuvântul al XI-lea:	Facerea 8, 1 - 9, 19
Cuvântul al XII-lea:	Facerea 11, 1-9
Cuvântul al XIII-lea:	Facerea 12, 1 - 17, 6
Cuvântul al XIV-lea:	Facerea 18, 1 - 24, 67
Cuvântul al XV-lea:	Facerea 25, 1- *35, 4
Cuvântul al XVI-lea:	Facerea 37, 25 - 50, 14

Cuvântul al XV-lea prezintă o mare lacună. Din manuscrisul pe care l-a folosit și Ciprian în ediția sa lipseau 1-2 file (poate chiar și mai multe). Editorul a notat (la pagina 111): „lipsește și o parte din aceasta”. Din indicațiile păstrate ale textului tălmăcit presupunem că filele care s-au pierdut conțineau probabil interpretarea locurilor 25,1 - 35, 4 de la Facerea.

Ultimul cuvânt este incomplet în edițiile lui Ciprian și ale lui Chadzioannou. Lipsește ultima parte a acestuia, fără ca editorii să fi fost conștienți de acest fapt. Din fericire, manuscrisul 593 de la Mănăstirea „Schimbarea la Față” din Meteora, care cuprinde cuvântul al XVI-lea al tălmăcirii la Hexaimeron, ne permite astăzi să completăm fragmentul lipsă și să reconstituim integral acest cuvânt.

Este evident că extinderea și complexitatea celorlalte teme ale cărții Facerea nu puteau fi comprimate în zece cuvinte decât în mod rezumativ și selectiv. Sfântul Neofit cunoaște dificultatea acestei întreprinderi și se grăbește să arate că